Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady s cieľom umožniť pokračovanie programov územnej spolupráce PEACE IV (Írsko – Spojené kráľovstvo) a Spojené kráľovstvo – Írsko (Írsko – Severné Írsko – Škótsko) v súvislosti s vystúpením Spojeného kráľovstva z Európskej únie

[COM(2018) 892 final – 2018/0432 (COD)]

(2019/C 190/05)

Hlavná spravodajkyňa: **Jane MORRICE**

Konzultácia	Európsky parlament, 14.1.2019
	Rada Európskej únie, 15.1.2019
Právny základ	článok 178 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť
Prijatie v pléne	20.2.2019
Plenárne zasadnutie č.	541
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	102/1/0

1. Závery a odporúčania

1.1. Vzhľadom na to, aké náročné a zložité sa ukázali byť diskusie o hranici Spojeného kráľovstva a Írska v rámci rokovaní o brexite, je pokračujúca podpora EÚ pre Severné Írsko, najmä programy PEACE a Interreg, aj po vystúpení Spojeného kráľovstva z EÚ nielen dôležitá, ale aj nevyhnutná.

1.2. EHSV bezvýhradne víta návrh na pokračovanie programu EÚ PEACE v Severnom Írsku a pohraničných grófstvach Írska po vystúpení Spojeného kráľovstva z EÚ. EHSV oceňuje, že pre EÚ je podpora mierového procesu prioritou, a uznáva významný prínos programu PEACE k zachovaniu mieru v regióne. Je to v súlade s konštatovaním Európskeho parlamentu zo septembra 2018 ([1]), ktorý program PEACE opisuje ako vzor pre zvyšok sveta.

1.3. Vzhľadom na destabilizačný charakter politickej, hospodárskej a sociálnej neistoty spôsobenej brexitom je okrem toho pre aktérov občianskej spoločnosti rozhodujúce, aby EÚ dodržala svoj záväzok urobiť všetko preto, aby Severné Írsko bolo nielen bez konfliktu, ale aby pokračovalo na ceste k zmiereniu pomocou pre EÚ typického prístupu k budovaniu mieru a riešeniu konfliktov „zdola nahor“.

1.4. Program EÚ na podporu mieru a zmierenia (PEACE) je najcennejším a najúspešnejším nástrojom na budovanie mieru, ktorý kedy Európska únia zaviedla v situácii konfliktu. Prostredníctvom programu PEACE, zriadeného ako reakcia na prímerie uzatvorené v Severnom Írsku v roku 1995, boli v uplynulých 24 rokoch od jeho vzniku investované 2 miliardy EUR do projektov spolupráce medzi komunitami, do projektov cezhraničnej spolupráce a ďalších projektov zmierenia.

1.5. Program PEACE, ktorý všetky strany Veľkopiatkovej dohody z Belfastu označujú za významný prínos k mierovému procesu, je jedinečný v tom, že prekračuje hranice akejkoľvek inej intervencie EÚ v rámci jej vlastného územia. Spája zainteresované strany z Veľkej Británie a Írska pod záštitou EÚ s jediným cieľom chrániť mierový proces a presadzovať budovanie mieru v regióne i mimo neho.

([1]) Predseda Európskej rady Donald Tusk viedol, že sa nebudeme zahrávať s mierom, ani stanovovať konečný termín na zmierenie. Ak EÚ dostane prijateľné záruky mieru v Severnom Írsku, Spojené kráľovstvo opustí EÚ ako dôveryhodný priateľ.

1.6. Naliehavosť situácie spôsobenej procesom brexitu a následným vystúpením Spojeného kráľovstva si vyžaduje, aby EÚ reagovala v snahe zachovať mierový proces spôsobom, ktorý zodpovedá novým potrebám regiónu v kontexte po brexite. Konsolidáciou podpory pokračovania cezhraničných programov PEACE a Interreg robí Únia významný krok správnym smerom. a hoci ide o záväzok, ktorý je zo zrejmých dôvodov základom pre nevyhnutnú ďalšiu podporu pre tento región zo strany EÚ, existuje toho viac, čo by sa dalo a malo spraviť.

1.7. Bezprostredné potreby, a to počas rokovaní o brexite i po nich, sa prejavia, ak sa bude zvyšovať napätie medzi komunitami a britská a írska príslušnosť sa od seba začnú viac odlišovať, a to v uliciach i na hranici. Prejav „dobrej vôle“ zo strany EÚ by mohol zahŕňať záväzok zvýšiť v ďalšom období financovanie programu EÚ PEACE a umiestnenie Európskeho mierového a zmierovacieho centra v Belfaste, ako sa to navrhuje v predchádzajúcich správach EHSV/EP/EK ([2]). To by bolo konkrétnym prejavom dlhodobého záväzku EÚ, pokiaľ ide o mierový proces.

2. **Kontext**

2.1. Vzhľadom na závažnosť a citlivosť situácie v Severnom Írsku bolo cieľom prvého programu PEACE vytvoriť komplexný nástroj, ktorý mal odstrániť prekážky medzi znepriatelenými a rozdelenými komunitami. Program PEACE, vytvorený na základe konzultácií so zainteresovanými stranami z politického, administratívneho a dobrovoľníckeho sektora, je prístupom zdola nahor, ktorý aktívne zapája najzraniteľnejšie skupiny spoločnosti, vrátane detí, žien, obetí a protagonistov konfliktu.

2.2. Prostredníctvom radu intervencií boli v rámci programu PEACE1 zriadené organizácie na najnižšej úrovni s cieľom spolupracovať s „tými druhými“ pri zverovaní kontroly a distribúcie veľkej časti prostriedkov EÚ do rúk miestnych skupín a zastupiteľstiev. Program PEACE podporoval projekty zamerané na budovanie mieru, riešenie konfliktu, spoločné porozumenie, traumy a problémy, ktoré sú dedičstvom minulosti. Pomocou programu PEACE sa dosiahli početné úspechy a jeho príspevok k vytvoreniu základov pre mierovú dohodu z roku 1998 nemožno podceňovať. Program PEACE v súčasnosti prevádzkuje Osobitný orgán pre programy EÚ (SEUPB), cezhraničná organizácia Spojeného kráľovstva/Írska vytvorená na základe dohody, ktorou sa riadi financovanie všetkých mierových a cezhraničných programov EÚ.

2.3. Pokračovanie programu PEACE má zásadný význam pre zabezpečenie toho, aby sa v regióne nerozpútal znovu konflikt pri riešení výziev, ktoré by mohlo so sebou priniesť prehĺbenie rozdielov v identite po brexite, ako to naznačilo napätie, ktoré sa prejavilo počas rokovaní. Pokračovanie programu PEACE je v súčasnosti dôležitejšie než kedykoľvek po roku 1998. Záväzok pri rokovaniach o brexite, že sa bude dodržiavať Veľkopiatková dohoda z Belfastu a že sa zaručí, že nevznikne „tvrdá hranica“, je vítaný a PEACE môže zohrávať kľúčovú úlohu pri podpore akéhokoľvek prechodu. Otázka írskej hranice zostáva najnáročnejším aspektom brexitu nad rámec súčasných rokovaní, aj preto sú tak programy PEACE a Interreg, ako aj nepretržitý dialóg medzi Spojeným kráľovstvom a Írskom nielen dôležité, ale aj nevyhnutné.

3. **Všeobecné pripomienky**

3.1. Mali by sa zvážiť vylepšenia tejto iniciatívy, ktorá bude po roku 2020 obnovená pod názvom PEACE Plus. Tieto vylepšenia možno rozdeliť do piatich hlavných oblastí.

3.1.1. Väčšie zameranie na podporu spoločnej spoločnosti prostredníctvom skutočného úsilia medzi komunitami. Medzi prioritami by mala figurovať lepšia podpora integrovaného vzdelávania a podpora cezhraničnej mediálnej, kultúrnej a športovej výmeny. Ako dokazujú mnohé „mierové“ steny rozdeľujúce segregované spoločnosti, prioritou by mala byť aj práca vedená komunitou na zlepšovaní fyzického a sociálneho prostredia.

3.1.2. Podpora projektov určených len pre jednu identitu by sa mala používať na budovanie dôvery v segregovaných komunitách len vtedy, ak to slúži ako skutočný odrazový mostík na ceste k interakcii s „tými druhými“. Podľa dobre informovaného zdroja je problémom financovania niektorých častí programu PEACE to, že je tam „veľa cukru a málo biča“.

3.1.3. Komunikačné činnosti týkajúce sa programu PEACE nespĺňajú základné požiadavky, pokiaľ ide o to, aby si občania boli plne vedomí úlohy EÚ. SEUPB vyvíja vlastné úsilie, ale Európska komisia, ministerstvá, vplyvné osobnosti a ďalší by mali robiť viac s cieľom sprostredkovať, vysvetliť a uznať úlohu, ktorú zohráva EÚ, a to využitím označenia Biela holubica ako symbolu projektov programu PEACE financovaných z prostriedkov EÚ.

([2]) Pozri stanovisko EHSV SC/029 – *Mierový proces v Severnom Írsku*, prijaté 22. októbra 2008 (Ú. v. EÚ C 100, 30.4.2009, s. 100).

3.1.4. Jasné monitorovacie a hodnotiace postupy na zabezpečenie toho, že sa výsledky budú posudzovať aj na základe svojho transformačného charakteru a nielen na základe schopnosti expertov zaškrtnúť správne políčka. Niektoré malé komunitné skupiny, ktoré najviac potrebujú podporu, sa vyjadrili, že financovanie EÚ „nestojí za tú námahu“ a obrovskú záťaž pre ich ľudské zdroje, ktorými si nemôžu dovoliť plytvať.

3.1.5. Podľa uznesenia, ktoré Európsky parlament prijal v roku 2018 ([3]), by program PEACE mal byť modelom EÚ propagovaným na dosiahnutie trvalého mieru v iných častiach Európy a na celom svete. To je v súlade so stanoviskom EHSV, v ktorom sa navrhuje vytvoriť podľa vzoru PEACE novú globálnu iniciatívu zameranú na budovanie mieru a vytvoriť európsku cestu mieru zo Severného Írska do Nikózie. Táto „Trasa bielej holubice“ by kopírovala cestu írskeho pútnika Kolumbána, pričom by išla po hranici západného frontu počas svetovej vojny a cez Balkán, a spájala by dva rozdelené ostrovy na oboch stranách Európy ([4]).

3.2. Hoci hlavné usmernenia týkajúce sa zlepšenia určitých aspektov programu PEACE môžu prísť z „Bruselu“, nový program PEACE Plus po roku 2020 ponúka príležitosť obnoviť vzťahy s občianskou spoločnosťou s cieľom posilniť ciele a hodnoty EÚ v Severnom Írsku. Nemalo by to zvyšovať administratívne zaťaženie, ale slúžiť na budovanie dôvery a porozumenia v súvislosti s úlohou EÚ pri podpore mieru a zmierenia.

3.3. Mal by sa uskutočniť konzultačný proces podobný tomu, ktorý v roku 1994 pre program PEACE 1 zaviedol vtedajší predseda Európskej komisie Jacques Delors, pričom jeho cieľom by malo byť nielen podporiť podiel komunity na budovaní mieru, ale umožniť aj spoločné získavanie poznatkov. Ak si vezmeme ako model pracovnú skupinu, ktorú pán Delors zriadil pred odchodom z funkcie, mohol by ju viesť predseda Komisie Juncker, pričom by spolupracoval s tromi severoírskymi poslancami EP a generálnym tajomníkom Európskej komisie, a zároveň by paralelne fungovala súčasná pracovná skupina Komisie, v spolupráci so SEUPB a vedúcimi kancelárií Európskej komisie v Belfaste, Dubline a Londýne.

4. **Konkrétne hlavné odporúčania v oblasti financovania z programu PEACE po roku 2020**

— Väčší dôraz by sa mal klásť na projekty, ktoré sa zameriavajú na integráciu jednotlivých identít a na projekty, ktoré spájajú jednotlivé komunity. Uprednostňovať by sa mali programy spolupráce.

— Trvanie programu PEACE by sa malo predĺžiť. Transformácia konfliktov si vyžaduje čas a dlhodobejší záväzok, než je trvanie súčasných finančných cyklov.

— Malo by sa zohľadniť odporúčanie, aby projekty, ktoré budú financované prostredníctvom budúceho programu PEACE boli označené symbolom bielej holubice s vlajkou EÚ a textom „Financované z programu EÚ PEACE“.

— Orgány, ktoré monitorujú program PEACE, by mali aj naďalej zahŕňať zástupcov občianskej spoločnosti, avšak nielen tých najpohodlnejších a dlhodobo ustálených aktérov. Je potrebné väčšie úsilie s cieľom pomôcť aktérom vnútri komunít rásť.

— Malo by sa zvážiť vytvorenie miestnych výborov pod záštitou PEACE, ktoré by spolupracovali so zastupiteľstvami, zhromaždením a ďalšími rozhodujúcimi činiteľmi.

— Podpora koncepcie Trasy bielej holubice, vytváranie sietí na budovanie mieru v celej Európe, využívanie príbehov zo skutočného života na zvýšenie povedomia o konfliktoch a aktívneho zapojenia občanov cestou mieru.

([3]) Uznesenie Európskeho parlamentu z 11. septembra 2018o vplyve politiky súdržnosti EÚ na Severné Írsko.

([4]) Pozri stanovisko EHSV – *Trasa bielej holubice – návrh globálnej stratégie budovania mieru pod vedením EÚ* – zatiaľ neuverejnené v Úradnom vestníku

— Potvrdenie pôvodného záväzku voči európskemu mierovému centru v Severnom Írsku a jeho prepojenie s centrom v Nikózii, pričom obe by pôsobili ako centrá na šírenie skutočného, praktického budovania mieru v Európe a na celom svete a zabezpečili tak, že z ťažko nadobudnutých poznatkov získaných v rámci mierového procesu v Severnom Írsku a inde budú mať aj naďalej prospech tí, ktorí žijú v spoločnosti, ktorá sa ocitla v centre konfliktu, alebo v spoločnosti po skončení konfliktu.

V Bruseli 20. februára 2019

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER